

TÜRK KÜLTÜRÜ

Yayın Ta.: Kasım / 1962

Yayımlayan:
TÜRK KÜLTÜRÜNÜ
ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Kuruluş Ta.: Ekim 1961

★

İmtiyaz Sahibi
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

★

Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Bahaeddin
VEDİYLİDİZ

★

Fiyatı: 1.500.000 TL.
Yıllık Abonesi
(2002 yılı için)
14.400.000 TL.

Yurtdışı:

- \$ 30,-

- Euro, 30,-

Abone bedeli, 171.379

numaralı posta çeki
hesabına yatırılabilir.

Ödemeli gönderilmez.

★

Dergiye gönderilen yazılar
basılmıy basılmıyın tade
edilmez. Dergideki yazılar
kaynak gösterilerek alınabilir.
Makalelerdeki fikirlerimize
sahiplerine aittir.

★

İdare ve yazışma adresi:

BAHÇELİEVLER
SONDURAK,

17. SOKAK, NU. 38

06490 ANKARA

Tel: 213 31 00

Faks: 213 41 35

e-posta: tkac@tinet.net.tr

★

Dizilip Basıldığı yer:
Ankara Üniversitesi Basımevi
Beşevler - Ankara
Tel: 213 66 55

İÇİNDEKİLER

Orhun Anıtları ile Dede Korkut Kitabı'nın Destanı Yapıları Üzerine

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Balkanlarda Osmanlı Dönemindeki Kültürel Varlıklarımız

Doç. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu

Sevketik Destanındaki Müstakil Türler ve İkilemeler

Doç. Dr. Nerin Köse

Fuzûlî'nin Gül Bahçesinde Bir Gezinti

Arş. Gör. Muhammet Kuzubaş

Sanat, Sanat Eleştirisi ve Medya

Arş. Gör. Anıl Ertok

Endülüs'te Yer Adları

Dr. Lütfi Şeyban

K. Karasmanoğlu Halit Paşa

Arş. Gör. Ferhat Berber

BİBLİYOGRAFYA

Doğan Kaya, Folklorumuzda Beddua Söylene Gelenegi ve Türk Halk Şiirinde Beddua

Nail Tan

Sayın okuyucularımızın Enstitü gönderdikleri istek yazılarında adı ile birlikte posta kod numaraları bildirmeleri rica olunur.

SEYİTBEK DESTANI'NDAKİ MÜSTAKİL TÜRLER VE İKİLEMELER

*Doç. Dr. Nerin KÖSE**

Bize göre bir dili en iyi bilen kimse gerek yazma, gerekse ve özellikle konuşma sırasında o dile ait deyim ve atasözlerini yerli yerinde kullana bilendir. Çünkü benzetme, örnek getirme ve bu yolla nasihat etme, hatta olmuş veya olabilecek yanlışları ve durumları önlemek amacıyla başvuru- lan bu türler (Boratav, ss:118-119) bir dilin yapı taşları değerindedirler. İster fıkra halinde anlatıl- sın, ister şiir şeklinde söylensin, isterse cümle veya başka bir şekilde ifade edilsin (Boratav, ss:120-124) özellikle atasözlerinin yakın zamanda bile bazı topluluklarda adaletin kararını etkile- yebilecek bir kanun niteliğini taşıyor olması bu tür (Dorson, ss:27-28) söz sanatlarının önemini gözler önüne sermektedir.

Bir toplumun ahlâki durumunu, kültürel konumunu, inançlarını beklentilerini, gelenek ve göreneklerini sevinç ve üzüntülerini kısacası değer yargılarını belirten ve bir dili, bilhassa konuş- ma dilini süsleyen alkış (dua) ve kargış (beddua)lar (Boratav, ss: 125-128) için de aynı şeyleri söy- leyebiliriz. Daha çok tercümelerde karşımıza çıkan ve bu işe soyunanın kendi dilini iyi bilmeme- sinden kaynaklanan problemlerin çözümünde önemli bir yeri olduğuna inandığımız (Dorson, ss: 27-28) ayrılık, hastalık, ölüm, yangın, kıtlık gibi yıkımlarla ana-baba-kardeş-yurt-yuva sevgisi gi- bi insan mutluluğuna yada mutsuzluğuna bir biçim kazandıran sevgi bağları ve değerleri karşı- sında bütün insanlığın duygusallığını, tutumunu ve davranışlarını gördüğümüz; söyleyenin dünya görüşünü, dini inancını, değer yargılarını da gözleyebildiğimiz (Akalın ss:66-67) bu ürünlerin ya- nısına birazcık da ikilemelerden bahsetmek istiyoruz.

Deyim, atasözü, alkış ve kargışlar gibi müstakil bir tür olarak değerlendirmek yerine dilin, ait olduğu topluluğun coğrafyasını, ekonomisini, sosyal yapısını hatta siyasi durumuyla ahlâk an- layışını sergileyen, dili ifade etmekte bir kolaylık, bir süs, bir zenginlik olarak görülen özne, tüm- leç, nesne, yüklemelerde de karşımıza çıkan (Hatipoğlu, ss:51-54); ortaya çıkışında ses benzerliği- nin büyük bir rol oynadığı ikilemeler (Hatipoğlu, ss:13-15) anlamı pekiştirme, güçlendirme, abart- ma ve kolaylaştırmaya da yardımcı nitelikte(Hatipoğlu, ss:55-60) olup en eski Türk metinlerinde bile kullanılmıştır (Hatipoğlu, ss:61-62).

Eskilerin "aklın dümeni", ya da "aklın ayak izleri" olarak değerlendirdikleri, adı ve çeşidi ne olursa olsun bu tür söyleyiş kalıpları milli kültürün yaşamasını ve devamını sağlayan dil (Dilaçâr, s:38) in ifade edilmesinde büyük bir yeri ve önemi olup söz konusu ürünlerin hepsi de o dilin stilis- tik özelliklerini teşkil etmektedirler.(Aksan, s: 84; Dorson, ss: 28-29, 33-34).

Bütün bunları dikkate alarak anlatı türlerinde de karşımıza çıkan ve bundan önceki üç ça- lışmamızda yer verdiğimiz söz konusu ürünlerde ilgili araştırmalarımıza (Köse I, ss: 91-98; Köse

* Doç. Dr. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

II, ss:85-115; Köse III, ss: 93-130) ikilemeleri de dikkate alarak devam etmeyi uygun bulduk. Makalede Seyitbek Destanı'nın Oruzbay Urmambetov anlatması (Seyitbek, ss:201-306) kullanılacak olup yukarıda kısaca tanıtmaya çalıştığımız söz konusu ifade şekillerinden deyimlerin ve ikilemelerin önce transkripsiyonu, altına da Türkiye Türkçesi'ndeki karşılıkları, diğerlerinin ise transkripsiyonla birlikte hem Kırgız Dili'ndeki söylenişleriyle Türkiye Türkçesi'ne aktarımları verilecek, hem de bulabildiklerimizin Türkiye Türkçe'sindeki karşılıkları "T" altında belirtilecektir. Ayrıca tespit ettiğimiz örneklerin söz konusu metindeki sayfa numaraları da, yanlarına verilecektir.

A. Deyimler

1.	Öç aluu (Öç almak)	(201, 214, 273, 296)
2.	Talkan kılıu (Paramparça yapmak)	(201)
3.	Adam körböö (Akla sığdıramamak)	(202)
4.	Aman kaluu (Sağ kalmak)	(202)
5.	Bet aluu (Yönelmek)	(202, 292)
6.	Koş köñül boluu (Memnun olmak)	(202)
7.	Esine kelüü (Aklına gelmek)	(202, 277, 305)
8.	Cüzü kara boluu (Yüzü kara çıkmak)	(202)
9.	Kayırcılık kılıu (Dilencilik yapmak)	(202)
10.	Elbin-selbin kiyinüü (Eski püskü giyinmek)	(202)
11.	Boygo cetüü (Bülüğa ermek)	(204, 204)
12.	Nasip kılıu (Nasip etmek)	(205)
13.	Bata berüü (Fatiha vermek)	(205, 243, 288)
14.	Köönünö kir ketüü (İçine kuşku düşmek)	(205)
15.	Colunan alakıttuu (Yolundan alıkoymak)	(205)
16.	Tañ boluu (Hayret etmek)	(205, 251)
17.	Cürögü kara çaluu (İçi kapkara olmak)	(205)
18.	Kabırğa eti sögülüü (Bayılacak gibi olmak)	(205)
19.	Atı-cönün suroo (adını-sanını sormak) veya (Kim olduğunu sormak)	(206)
20.	Keçirimdüü kılmak (Affetmek)	(206)

21.	Baş aluu (Başını almak)	(207, 251, 254, 272)
22.	Esine baykoo (Fikrini gözönüne almak)	(207)
23.	Sur saluu (Düşmanca bakmak)	(207)
24.	Şek ketirüü (Şüphe etmek)	(207)
25.	Söz tiygizüü (Lâf dokundurmak)	(207)
26.	Cakanın tiğişin körüü (Giyimine göre değerlendirmek)	(207)
27.	Tamaşa kılúu (Temaşa etmek)	(208)
28.	Atanın colun kütöö (Babanın izinden gitmek)	(208)
29.	Künöö tapuu (Günaha girmek)	(208)
30.	Oyga saluu (Aklına koymak)	(209)
31.	Sakal-murtu agaruu (Saçı-sakalı ağarmak)	(209)
32.	Esine tüşürüü (Aklına düşürmek)	(209)
33.	Acal cetüü (Eceli gelmek)	(209, 273)
34.	Coldu çaluu (Yola bakmak), (Yol gözlemek)	(209, 257)
35.	Cumurga ottu caguu (İçini kor gibi yakmak), (İçine ateş düşmek)	(209)
36.	Şek aluu (Şüphe etmek)	(209)
37.	İğna kelüü (İmkânı olmak)	(210)
38.	Kaygıga saluu (Sıkıntıya sokmak), (Derde sokmak)	(210)
39.	Esine kelüü (Aklına gelmek)	(211)
40.	Tilek kılúu (Dilek dilemek)	(211)
41.	Kek aluu (İntikam almak)	(211)
42.	Uruksat suroo (İzin istemek)	(211)
43.	Közü ilinüü (Gözü ilişmek)	(211)
44.	Kañırığı tütöö (Ne yapacağını bilememek)	(211)
45.	Közün kan menen çaştoo (Gözünden kanlı yaşlar dökmek)	(212)
46.	Sanaaga batuu (Düşünceye dalmak)	(212)

47.	Kapaga tüşüröö (Sıkıntıya sokmak)	(213)
48.	Esinen çıguu (Aklından çıkmak)	(213)
49.	Kapanı içine katuu (Kederini içine atmak)	(214)
50.	Bagı açılıu (Bahtı açılmak)	(214)
51.	Colun çaluu (Yoluna çıkmak)	(214)
52.	Tilekke cetüü (Muradına ermek)	(214, 220)
53.	Baktı boluu (Şansı olmak), (Şansı yaver gitmek)	(214)
54.	Kañırığı basılıu (Şaşkınlığı geçmek)	(215)
55.	Kayratı aşınuu (Cesareti artmak)	(215)
56.	Kayratın cıyuu (Gücünü kuvvetini toplamak)	(215)
57.	Tañ atıruu (Sabaha kadar uyuyamamak), (Sabahı sabah etmek)	(215)
58.	Açuunun başın cıyuu (Sinirlerine hakim olmak), (Hiddetini bastırmak)	(215)
59.	Könül buroo (Gönül koymak)	(215)
60.	Kebin tınşoo (Sözüne kulak vermek)	(215)
61.	Coldaş boluu (Yoldaş olmak)	(215)
62.	Camanın içine katuu, cakşısın aytıp maktoo (Kötü tarafını saklayıp, iyisini söylemek)	(216)
63.	Kapalıktı bilböö (Üzüntü nedir bilmemek)	(216)
64.	Külüp ketüü (Gülüp geçmek)	(217)
65.	Akiret dosu boluu (Ahiret kardeşi olmak)	(217)
66.	İt ölgöndöy baası bolboo (İt ölüsü kadar değeri olmamak)	(217)
67.	Azap tortuu (Azap çekmek)	(217, 283)
68.	Ayla tapuu (Çare bulmak)	(218, 249, 281, 304)
69.	Sadaga berüü (Sadaka vermek)	(218)
70.	Oyga aluu (Aklına koymak)	(218, 221)
71.	Capa çeküü (Cefa çekmek)	(218)
72.	Bala kılıu (Evlad edinmek)	(218)

73. Ömürdük bata bertüü (218)
(Ömür boyu dua etmek)
74. Sur saluu (218)
(Kibirle bakmak)
75. Kır körsötüü (218)
(Yüksekte bakmak), (Tepeden bakmak)
76. Könülün agartuu (218)
(Eski defteri kapatmak), (İçini ferahlatmak), (Olanları unutmak)
77. Kolunan bardık iş kelböö (218)
(Elinden hiçbir iş gelmemek)
78. Açuunu basuu (219)
(Sinirlerine hakim olmak)
79. Abalın karoo (219)
(Durumuna bakmak), (Halini anlamak)
80. Açuunu taroo (219, 221)
(Öfkesini bastırmak)
81. İçer suun, körön künü bafuu (219)
(İçecek suyu, yiyecek ekmeği olmak)
82. Künöönü moynuna aluu (219, 274, 287)
(Günahını üstlenmek)
83. Esine kelüü (219)
(Aklına gelmek)
84. Kayratın cayoo (219)
(Gücünü göstermek)
85. Köz saluu (219)
(Göz atmak)
86. Keltek ceöö (220)
(Dayak yemek)
87. Akıl tapuu (285)
(Akıl erdirmek), (Farkına varmak)
88. Çuu saluu (220)
(Çılgılık koparmak)
89. Özüñö künööölü boluu (221)
(Kendi kendini suçlamak)
90. Baş boluu (221, 274)
(Baş olmak), (Lider olmak), (Başkan olmak)
91. Surakka aluu (221, 246)
(Sorguya çekmek)
92. Sırı açılıuu (221)
(Sırrı açığa vurulmak)
93. Arkası tiyüü (221)
(Yardımlı olmak)
94. Canı kor boluu (221)
(İçi yanmak)
95. Can coldaş boluu (221)
(Can yoldaşı olmak)
96. Eki tizgin, bir çılbirdi eç kimge berböö (224)
(Yuları kimseye kaptırmamak)
97. Nazar saluu (222)
(Bakış fırlatmak), (Göz ucuyla bakmak)
98. Tuzuna koloo (222)
(İnsafına kalmak)

99.	Oygo cetüü (Karar almak)	(222, 297)
100.	Şek uruu (Şüphe etmek)	(222)
101.	Atasın tartoo (Babasına çekmek)	(222)
102.	Ümütü üzüloo (Umudu kalmamak), (Ümidi kesilmek)	(222)
103.	Konak kılıu (Misafir etmek)	(222)
104.	İçi tuz kuyganday açışuu (İçi kor gibi yanmak)	(223)
105.	Köngünün caykoo (İçini ferahlatmak)	(223)
106.	Başı aman boluu (Başı sağ olmak), (Başı rahat olmak)	(223)
107.	Col aluu (Yol almak)	(224)
108.	Könül buroo (Gönül Koymak)	(224)
109.	Key boluu (Keyiflenmek)	(225)
110.	Buyruk berüü (Emir vermek)	(225)
111.	Bata aluu (Hayır dua almak)	(225)
112.	Aşıktık otuna tüşöö (Aş ateşine düşmek)	(225)
113.	Tañ kaloo (Hayret etmek)	(226,230)
114.	Can cagin karoo (Etrafına bakınmak)	(226)
115.	Başınan ötkönün elestetüü (Başından geçenleri hatırlamak)	(227)
116.	Armanda kaloo (Gözleri açık gitmek)	(227, 260)
117.	Canın ayabasoo (Canına acımamak)	(228)
118.	Tus-tuska saloo (Omuz omuza vermek)	(228)
119.	Kudaydın cazuun körüü (Tanrının dediğine inanmak)	(258)
120.	Uçı-kıyrı bolboo (Başı-sonu belli olmamak)	(228)
121.	Cay kılıu (Yer edinmek), (Yerleşmek)	(229)
122.	Turak kılıu (İkamet etmek)	(230)
123.	Kolgo aluu (Ele almak), (Ele geçirmek)	(231)
124.	Söögü kızuu (Sinirleri bozulmak)	(231)

125. Kuçaktop körüşöö (231)
(Sarılip kucaklaşmak)
126. Kubanıçtı koynuna batboo (231)
(Sevinçten içi içine sığmamak)
127. Keñeş kuroo (231, 274, 246, 277, 305)
(Fikir alışverişi yapmak)
128. Aman boluu (232, 277)
(Sağ olmak)
129. Köngülü toluu (232)
(Hoşuna gitmek)
130. Tölgösü töptön boluu (232)
(Kehaneti doğru çıkmak)
131. Coop kıluu (233)
(Cevap vermek)
132. Başka eldin tuzun tatuu (233)
(Başka memleketin ekmeğini yiyip, suyunu içmek)
133. Esen kelüü (233)
(Sağ salim gelmek)
134. Oygo kelüü (233, 305, 245)
(Akla gelmek)
135. Kabar aluu (234)
(Haber almak)
136. Kün ötkörüü (234)
(Gününü geçirmek), (Ömür sürmek)
137. Taarınıç kıluu (235)
(Dargınlık yaratmak), (Alıngan olmak)
138. Cayı cayına taroo (235)
(Her biri bir başka yere-veya eve- dağılmak-veya yerleşmek)
139. Katuu namıstanuu (235)
(Çok sinirlenmek), (Çok utanmak)
140. Til aluu (235, 238, 252)
(Söz dinlemek)
141. İşi oñoluu (236)
(İşi rast gitmek), (İşi yolunda gitmek)
142. Taalim aluu (236)
(Eğitim görmek)
143. Ar işke közü kanoo (236)
(Her şeye inanmak)
144. Körörkünü, tartkan şoru boluu (236)
(Dünyada yiyecek ekmeği, içecek suyu olmak)
145. Akıl saluu (236)
(Akıl vermek)
146. Kep uruu (236)
(Sohbet etmek)
147. Kunt koyuu (236)
(Dikkat etmek)
148. Öz uuluday körüü (237)
(Öz oğlu gibi görmek), (Öz oğlu gibi tutmak)
149. Iza bolgonsuu (237)
(Gücenir gibi olmak)
150. Kistoogo saluu (237)
(Sıkıntı yaratmak), (Hoşnutsuzluk yaratmak)

151.	Boydok kelüü (Tek başına gelmek)	(238)
152.	Sabırlık kılıu (Sabretmek)	(238)
153.	Kep aytuu (Halini anlatmak), (Durumu izah etmek)	(238, 260)
154.	Kasını tiküü (Kaşını çatmak)	(238)
155.	Kargış tiyüü (Bedduaya uğramak)	(238)
156.	Sözü kıyuu (Sözü yabana atmak)	(238)
157.	Özünü bilüü (Kendini bilmek)	(239)
158.	Uyatka kaluu (Kepaze olmak), (Rezil olmak)	(239)
159.	Köñülü cay aluu (İçi rahat etmek)	(239)
160.	Özün bilüü (Kendini bilmek)	(239)
161.	Başın kuroo (Tanzim etmek), (Yoluna koymak)	(239)
162.	Çaşırgı kelüü (Sırrına ermek)	(239)
163.	Aytkanını bilüü (Söylediğini bilmek)	(241)
164.	Taamay sayoo (Tam isabet ettirmek), (Onikiden vurmak)	(241)
165.	Kayguul çaluu (Devriyeyi yere sermek)	(242)
166.	Azap tartuu (Eziyet çekmek), (Azap çekmek)	(242, 289)
167.	Tañ aşuu (Öğün atlamak)	(243)
168.	Ubada kılıu (Sözünü tutmak)	(243)
169.	Köñülü çögörüü (Şevkini kırmak), (Arzusunu yok etmek), (Kalbini kırmak)	(248)
170.	Tañ atuu (Şafak sökmek), (Tan atmak)	(244)
171.	Közü cetüü (Gözü kesmek)	(244)
172.	Köönü bölünüü (Kalbi kırmak)	(244, 271)
173.	Çokuşu kökkö tiyüü (Başı göğe değmek)	(244)
174.	Köz çaptıruu (Göz gezdirmek)	(245)
175.	Tuş-tuştu çaluu (Dört bir yanı gözetlemek)	(245)
176.	Oyuna kelüü (Aklına gelmek)	(246)

177.	Açusu kelüü (Hiddetlenmek), (Öfkelenmek)	(246, 268, 291, 301, 221)
178.	Zeeni küyöö (Yüreği yanmak)	(246)
179.	Adam körbôo (Akıl almamak), (Hayal bile edilememek)	(246)
180.	Kulak türüü (Kulak vermek), (Kulağını açmak), (Dikkatlice dinlemek)	(247)
181.	Erden aşkan er boluu (Yiğitlerin yiğidi olmak)	(248)
182.	Namıs kılıu (Ar etmek), (Utanmak)	(248)
183.	Kılıç oynatuu (Kılıç oynatmak)	(248)
184.	Esinen ketüü (Aklından gitmek)	(249)
185.	Katuu açuvlanuu (Gazaba gelmek)	(250)
186.	Tilini tartoo (Çenesini kapamak), (Dilini tutmak)	(250)
187.	İş bütüröö (İş bitirmek)	(250)
188.	Közü çala alboo (Gözü seçememek), (Kim olduğunu anlayamamak)	(251)
189.	Aldına tüşöö (Önüne düşmek), (Önüne geçmek)	(252)
190.	Tartuu kılıu (Hediye vermek)	(252)
191.	Kayratın cıyuu (Gücünü kuvvetini toplamak)	(252)
192.	Acalı cetüü (Vadesi gelmek)	(252)
193.	A çuusun çaçuu (Öfkesini bastırmak), (Sinirlerine hakim olmak)	(252)
194.	Cini çındop koynao (Cinleri tepesine toplanmak)	(252)
195.	Tökpöy – çaçpay bayandou (Olduğu gibi anlatmak)	(252)
196.	Kaarı betine aylanun (Hiddeti yüzünden okunmak)	(253)
197.	Bet aluu (Yönelmek), (Yollanmak)	(253, 268, 289, 292, 305)
198.	Kaarın töküü (Hiddetini belli etmemek)	(254)
199.	Kaarı kelüü (Hiddetlenmek)	(254)
200.	Kenendik kılıu (İçi rahat olmak), (Gönlü ferah olmak)	(255)
201.	Kulak saluu (Söz dinlemek)	(255, 281, 286)
202.	Kol baştoo (Öne geçmek)	(255)

203.	Cer caynoo (Karınca gibi kaynamak)	(255)
204.	Taû atuu (Tan yeri ağarmak)	(255)
205.	Kantara sayoo (Caka satmak), (Kurumlanmak)	(255)
206.	Kegini aluu (İntikamını almak)	(256, 294)
207.	Col tartuu (Yol çekmek)	(256)
208.	Küküröğü köptürüü (İçi kabarmak), (Yüreği kabarmak)	(256)
209.	Başını acal çaluş (Ölüm vakti gelmek), (Ölüm saati gelmek)	(256)
210.	Kırgın körüü (Katliam görmek), (Katliam görüp geçirmek)	(257)
211.	Kıyındık kılıu (Sıkıntı vermek)	(257)
212.	Düynönün kızığın körüü (Dünyadan zevk almak)	(257)
213.	Baştan sıymığı ketüü (Şansını kaybetmek)	(257)
214.	Kezek berüü (Nöbetini devretmek), (Sırasını vermek)	(257, 260, 266)
215.	Sözü kayta kaguu (Sözü geri almak)	(258)
216.	Tilegi taşa sayuu (Umutlarını yitirmek)	(258)
217.	Kolunan kelüü (Elinden gelmek)	(258)
218.	Könülü buzuluu (Keyfi kaçmak)	(259)
219.	Uraan tartuu (Nara atmak)	(259)
220.	Esinen çıguu (Aklından çıkmak)	(277)
221.	Köz irmek (Hiç birşeyi gözönüne almamak), (Hiç birşeyi düşünmemek)	(260)
222.	Aylasın bilüü (Çaresini bilmek), (Hilesini anlamak)	(261)
223.	İymanı başınan uçuu (Ödö patlamak), (Aklı başından gitmek)	(263)
224.	Esin cıyuu (Aklını başına toplamak)	(263, 268, 305)
225.	Mizi kaytuu (Hevesi sönmek), (Sakinleşmek)	(263)
226.	İçi örttöy açinuu (İçi yangın yerine dönmek)	(263)
227.	Namısınan ardıguu (Şöhretinden utanmak)	(263)
228.	Aylanı kılıu (Çare bulmak)	(263)

229.	Alı ketüü (Hali kalmamak), (Gücü tükenmek)	(264)
230.	Katalık kılıu (Hata yapmak)	(265)
231.	İçindeki buşmandın calını öçürüü (İçindeki kini, düşmanlığı yok etmek)	(265)
232.	Köksösün aluu (Arzusuna nail olmak), (Muradına ermek)	(266)
233.	Katuu kekirtektüü (Öldürürcesine boğazını sıkmak)	(268)
234.	Kayrat kılıu (Gayret etmek)	(269)
235.	Kumarı kanuu (Arzusu yerine gelmiş olmak), (Tatmin edilmiş olmak)	(269)
236.	Taazim kılıu (Hürmet etmek)	(260)
237.	Iraazı baluu (Razı olmak)	(269, 271, 274)
238.	Taanga tiygen itelgidey boluu (Kedinin fareyle oynağı gibi oynamak)	(269)
239.	Azap berüü (Azap vermek)	(270)
240.	Arga tapuu (Çare bulmak)	(270)
241.	Cay boluu (Ölmek)	(270)
242.	Cay kılıu (Yurt edinmek), (Yerleşmek)	(270, 272)
243.	Nan kılıu (Ezmek, yok etmek)	(270)
244.	Tuu sayuu (Tuğ dikmek)	(272)
245.	Alıma salınga cıguu (Vergi toplamaya çıkmak)	(272)
246.	Malın cayuu (Nesi varsa ortaya dökmek)	(272)
247.	Baş iyüü (Baş eğmek)	(272, 279, 281, 283)
248.	Tañdayında möörü, tilinde söölü, sözünde balı boluu (Sözü dinlenilir, nerede ne söyleyeceğini bilen, tatlı dilli biri olmak)	(272)
249.	Kılğanı başına cetüü (Kendi yazdığı mindere oturmak) (Ettiğini başına gelmek), (Ettiğini bulmak)	(272, 274)
250.	Bal tilge saluu (Tatlı dille söylemek)	(272)
251.	Alı kalüü (Gücü yerine gelmek)	(272)
252.	Alı kelüü (Gücü yetmek)	(272)
253.	Atasın tartuu (Babasına çekmek)	(272)
254.	Canınan ümit üzülüü (Canından ümit kesilmek)	(272)

255. Başında bağı boluu (272)
(Talihli olmak)
256. Kabardar kılıu (273)
(Haberdar etmek)
257. Mezgili kelüü (273)
(Zamanı gelmek)
258. Açuunu berüü (273)
(Affetmek)
259. Cön kılıu (273)
(Derleyip toplamak), (Bir araya getirmek)
260. Intumakka kelüü (273)
(Fikir birliğine varmak)
261. İçte kegi baluü (273)
(İçinde kini olmak)
262. Alı arañ turuu (273)
(Zorla ayakta durmak)
263. Demi kıstalanoo (273)
(Zamanı kısaltmak), (Zamanı daraltmak)
264. Kıstoo do kaluu (273)
(Zorda kalmak)
265. Aman kaluu (274)
(Sağ kalmak)
266. Kabar saluu (274, 301)
(Haber salmak)
267. Epke kelüü (274)
(Düzelmek), (Yoluna konmak)
268. Başına sıymık konuu (275)
(Başına talih kuşu konmak)
269. Baş iydirüü (275)
(Baş eğdirmek)
270. Tartuu kılıu (275)
(Hediye etmek veya zorla almak)
271. Suluudan suluu tandoo (276)
(En güzelini seçmek)
272. Köönü kaluu (276)
(Sevmez olmak), (Hayal kırıklığına uğramak)
273. Esen kaluu (276)
(Esen kalmak)
274. Maksat cerinen çıguu (277)
(Niyeti belli olmak), (Maksadı ortaya çıkarmak)
275. Sanaası tınuu (277)
(Kederi dağılmak)
276. Kesirge kaluu (278)
(Felakete düşmek), (Zorlukla karşılaşmak)
277. Aytkıısı kelüü (278)
(Söyleyeceği gelmek)
278. Teñegi kelbôô (278)
(Kendine denk yakıştırmamak), (Kendine yakıştırmak)
279. Calınsız atka küygôô (278)
(Alevisiz ateşlerde yanmak)
280. Şek aluu (279)
(Şüphe etmek)

281.	Közünün ketüü (Gözünün önünden gitmek), (Hayalinden silinmek)	(279)
282.	Betinen nur tökülüü (Yüzünden nur akmak)	(279, 289, 300)
283.	Cürök berüü (Cesaret vermek), (Yüreklendirmek)	(279)
284.	Közünön çaş tökülüü (Gözünden yaş gelmek)	(280)
285.	Közü kanuu (Gözü doymak)	(281)
286.	Akıl kuruşu (Müşaverede bulunmak)	(281)
287.	Közü toyuu (Gözü doymak)	(281)
288.	İyri oturup keneşüü (Eğri oturup doğru düşünmek), (Eğri oturup doğru söylemek), (Gönlü düşmek)	(282)
290.	Köönü caguu (Kalbini yakmak), (Gönlünü çelmek)	(282)
291.	Akıl oyluu (Enine boyuna düşünmek), (Düşünüp taşınmak)	(283)
292.	Kumardan çıguu (Heyecanı kalmamak), (Heyecanını bastırmak)	(283)
293.	İştin ayak başın baykoo (Enine boyuna düşünmek)	(283)
294.	Sırın çıgaruu (Sırrını söylemek)	(283)
295.	Köönünü berüü (Gönlünü vermek)	(283)
296.	Düynögö toyuu (Dünyaya doymak)	(284)
297.	Colun tosuu (Yolunu kesmek)	(285)
298.	Esen boluu (Rahat olmak)	(285)
299.	Könülü agaruu (İçindeki kini, husumeti yok etmek)	(285, 286)
300.	Kol kuuşuruu (Kol kavuşturmak)	(285)
301.	Caap kaytaroo (Cevap vermek)	(285)
302.	Kabağı açılıu (Neşelenmek), (İçi açılmak)	(286)
303.	Köönü tok boluu (Gönlü tok olmak), (Gözü tok olmak)	(285)
304.	Eske aluu (Gözönüne almak), (Dikkate olmak)	(286)
305.	Közü cetüü (Gözü kesmek), (Bir işi yapabileceğine kanaat getirmek)	(287)
306.	İlayık tapuu (Lâyık bulmak), (Lâyık görmek)	(287)
307.	Köönü caylanan (İçi rahatlamak)	(287)

308. Kol karmaşuu (287)
(El ele tutuşmak), (Sakinleşmek)
309. Ötköndü unutoo (287)
(Geçmişe sünger çekmek), (Olanı biteni unutmak)
310. Köönünö ketüü (288)
(Gönlüne değmek), (Kalbini kırmak)
311. Tınçın aluu (290, 292)
(Rahatını, huzurunu kaçırmak)
312. Ubada aluu (289)
(Söz almak)
313. Belgi koyuu (289)
(İşaret koymak)
314. Mas boluu (289)
(Mestolmak), (Sarhoş olmak)
315. Uykusun kaçıruu (290)
(Uykusunu kaçırmak)
316. Kapaga saluu (290)
(Derde salmak), (Tasaya boğmak)
317. Baktına bütöö (290)
(Bahtına düşmek)
318. Bilmeksen boluu (291, 293)
(Bilmezlikten gelmek)
319. Cüz buroo (291)
(Yüz çevirmek)
320. Kolun sunoo (291)
(Elini vermek), (Elini uzatmak)
321. Közünö çalınuu (292)
(Gözüne ilişmek)
322. Düynönün cırgalın körüü (292)
(Dünyadan zevk almak)
323. Atayı kelüü (292)
(Özellikle gelmek), (Bile bile gelmek)
324. Katuu şaşuu (293)
(Çok şaşırmak)
325. İçin sızdotuu (293)
(İçini sızlatmak)
326. Koroozday moynun sozuu (293)
(Herşeye burnunu sokmak)
327. Kumarı başınan ozuu (293)
(Ateşi başına vurmak), (Dumanı tepesinden çıkmak)
328. Közünö ilinüü (293)
(Gözüne ilişmek)
329. Tañ kaluu (293)
(Hayret etmek), (Şaşırmak)
330. Sanaağa batuu (294)
(Düşünceye dalmak), (Tasaya düşmek)
331. Esendik suroo (294)
(Hal – hatır sormak)
332. Ubay tartuu (294)
(Hasret çekmek)
333. Uykusun kaçıruu (294)
(Uykusunu kaçırmak)

334. Uçu çok oygo çömülüü (294)
(Derin düşünceye dalmak), (Bitip tükenmez düşüncelere dalmak)
335. Kusası cazıluu (294)
(Hasreti bitmek)
336. Akılı ketüü (295)
(Aklı başından gitmek), (Kendinde olmamak)
337. Kün körüü (295)
(Gün görmek)
338. Denesinen kızıl kan kaçuu (295)
(Yüzünde kan kalmamak)
339. Kün körböy öskön çöptöy baluu (295)
(Güneş yüzü görmeden büyüyen ot gibi olmak)
340. Kayrılıp keüü (295)
(Dönüp gelmek.)
341. Dartına daba tapuu (296)
(Derdine deva bulmak)
341. Teñ boluu (296)
(Denk olmak)
342. Cürügün sogotuu (297)
(Yüreğini soğutmak)
343. Ortaga saluu (297)
(Ortaya salmak)
344. Ubada berüü (298)
(Söz vermek)
345. Kadırın bilüü (299)
(Kadrini bilmek), (Kıymetini bilmek)
346. Appak boluu (299)
(Apak olmak)
347. Oyga batuu (299)
(Düşünceye dalmak)
348. Marttığın bilgizüü (299)
(Cesaretini göstermek)
349. Kaada -saltı kiluu (299)
(detlerini yerine getirmek)
350. Tınçıl kalboo (300)
(Huzuru kalmamak)
351. İlayık boluu (300)
(Lâyık olmak)
352. Köñülü kaloo (301, 302)
(Gönlü kalmak)
353. Tınçı ketüü (301)
(Rahatı kaçmak)
354. Köñülünö toluu (301)
(Gönlünde yer etmek)
355. Tamanga saluu (301)
(Ayağının altına almak)
356. Akıl saluu (302)
(Akıl vermek)
357. Köñülü tok boluu (302)
(Gözü tok olmak), (Gönlü tok olmak)
358. Söz saluu (303)
(Haber yollamak)

359.	Suragı kelüü (Sorası gelmek), (Sormak istemek)	(303)
360.	Kabar aluu (Haber almak)	(303)
361.	Namıs aluu (Şöhret kazanmak), (Nam salmak)	(303)
362.	Esen kelüü (Sağ salim gelmek)	(303)
363.	Köngülü buroo (Gönlü geçmek)	(304)
364.	Akılın kuroo (Aklını başına toplamak)	(304)
365.	Çır saluu (Kavga etmek için bahane aramak), (Hır çıkarmak)	(304)
366.	Adepti buzoo (Edebini bozmak)	(304)
367.	Düşmanı köp, dosu az boluu (Düşmanı, dostundan çok olmak)	(304)
368.	Kusa boluu (Kederlenmek)	(305)
369.	Kucağı toluu (Kucağı dolmak, yani çocuk sahibi olmak)	(306)
370.	Cırgan catuu (Refah içinde yaşamak)	(306)
371.	İbrahim tilöö (Rahmet dilemek)	(207)
372.	Asa – Musa tayagı boluu (Ona buna güvenmek)	(206)

B. Atasözleri

1.	Sabır, sarı altın eken (Sabır, sarı altın değerindedir)	(215)
T:	Sabrın sonu selâmettir. Sabreden derviş, muradına ermiş.	
2.	Taarınıç ötkön kek bolso Can emes, içke saktanat (Dargınlıktan büyük kin olsa da, Dışta değil, içte saklanır.)	(216)
T:		
3.	Tuyagı bütün tulpar çok Kanatı bütün şumkar çok (Toynağı bütün tulpak yok Kanadı bütün şumkar yok)	(223)
T:	Dünyada dertsiz insan yoktur.	
4.	Booru bütün, başı aman, Caralgan calgız pende çok (Bağrı bütün, başı sağ, Yaratılmış bir tek kul yok)	(223)
T:	Dünyada dertsiz insan yoktur.	
5.	Caralgan adam uulunan Ölbögön adam elde çok (Yaratılan insanoğlundan Ölmeyen kimse ülkede yok.)	(223)

- T: Eni sonu ölümlü dünya.
6. Öz aklın özünğö (224)
(Kendi aklın kendine)
- T: Herkesin akli kendine.
7. Ötkön iş kayırılıp kelbeyt (235)
(Geçen iş geri dönüp gelmez)
- T: Giden geri gelmez.
8. Olmuşla ölmüşe çare bulunmaz. (244)
Ay, Çolpan kökkö caraşat
(Ay, Çolpan göğe yaraşır)
9. Elerige ölüm çok (250)
(Elçiye ölüm yok)
- T: Elçiye zeval olmaz.
10. Bu düynö calgan go (282)
(Bu dünya, yalandır)
- T: Bu dünya, yalan dünya.
11. Kız ańdıgan onbas (292)
(Kız gözetleyen, onmaz).
- T: Kız kötöleyenin fidanı yeşermez.
12. Ördök coko çulduk biy bolot (305)
(Ördek yokken, çulluk bay olur)
- T: Koyunun olmadığı yerde keçiyeye Abdurrahman Çelebi derler.
13. Coodon cendik dep tinç catoobolboyt (301)
(Düşmanı yendik diye rahat yatmak, olmaz)
- T: Su uyur, düşman uyumaz.
14. Öz künöösü moynuna (219)
(Günahı kendi boynuna)
- T: Günahı boynuna.
15. Çaşçılıkta çaştıktın azabı tartılat
(Gençlikte, yaşlılığın azabı çekilir.)
- T: Gençlikte taş taşı,
Kocalıkta ye aşı.
16. Emi dele keç emes,
(Şimdi bile geç değil.)
- T: Hiçbir zaman geç değildir.
Zararın neresinden dönülse, kârdır.
17. Cononun malı coldo catkan kırsık (289)
(Düşmanın malı, yolda duran falâkettir)
- T:
18. Sarayın salgın çatırdan,
Cigitti cıygın baatırdan (225)
(Sarayı örtün çadırdan
Yiğidi toplayın batırdan.)
- T: Ev yaparsan tuğladan
Kız alırsan Muğla'dan.
19. Şaşkandan eç payda çıkpayt (231)
(Şaşkından hiç bir fayda çıkmaz)
- T:
20. Cıgışı caman karmıştı.
Köl, içinen ört alat
Cürüşü caman cigitti
El içinen coo alat. (275)
(Bitişi bozuk kamuşu)

- Göl içinden yangın alır.
Gidişi bozuk yiğiti
Ülke içinden düşman alır.)
- T:
21. Elden çıkıp ozgundu
Özgöğü moynun sozgondu.
Altın alat koyunun
Kılıç keset moyunun (275)
(Memleketten çıkıp kaçanın;
Başkasına boynunu uzatanın,
Altın alır koyununu,
Kılıç keser boynunu)
- T:
22. Sürüden kaçapı kurt kapar (281)
Adam közü toyboyt
(İnsan gözü doymaz)
- T:
23. İnsanoğlunun gözü doymak bilmez. (384)
Coonun malı mal bolboyt
(Düşmanın malı mal olmaz.)
- T:
254. Böltürük baksan it bolboyt.(284)
(Kurt yavrusu baksan, it olmaz.)
- T:
25. Armut dibine düşer. (284)
Coldaştı kütkön kor bolboyt.
Dostun yanında yürüyen, horlanmaz.)
- T:
- C. Alkışlar (Dualar)**
1. Kem bolboguñ kulunum,
Tükönbögöñ baktıdan
Algır bolsun şumkarıñ,
Aribasın tulparıñ.
Öksübösün ömürüñ
Kuunak bolsun köñülüñ.
Kün nurunday carkırap
Külüñdösün camalın.
Orundalsın cır ubak
Orduna kelip talabıñ (205)
(Eksik olmayın – yavrum,
Tükenmeyen talihinden,
"Algır" olsun sungurun,
Eksilmesin ömrün,
Şen olsun gönlün.
Gün ışığı gibi parlayıp
Gülümsesin cemalin.
Yolunda, gitsin her zaman
Yerine gelip talebin.
2. Cardamın bersin kadayım (214)
(Tanrım, yardımını versin)
- T:
3. Allah yardım etsin. (223)
Tübün bersin Kuduret
(Tanrı herşeyi versin)
- T:
Allah ne dileğın varsa, versin.

4. Açılıp colun mol bolsun (270)
(Yolun açılıp, bol olsun)
T: Yolun açık olsun.
5. Ömrün uzun bolsun (306)
(Ömrün uzun olsun)
T: Ömrün uzun olsun.
6. Dubaň kabıl bolsun! (306)
(Duan kabul olsun)
T: Duan kabul olsun.
7. Kuşboñ berik bolsun! (281)
(Kuşbağın kuvvetli olsun)
T: Talihin açık olsun.
8. O caratkañ Kuduret (302)
Hepsi bolsun cakşılık
(Ey yaratan Tanrı,
Hepsi iyilik olsun)
T:
9. Bala bolso uşunday bolsun. Atasının arbağın eskergen dubası kabıl bolup, ömrü uzun bolsun!
(Çocuk olacaksa, bunun gibi olsun. Babasının ruhunu hatırlayan duası kabul olup, ömrü uzun olsun)
T:
10. Cüzüñdü kayır kudayım! (294)
(Yüzünü çevir Tanrım)
T: Allahım, beni gözet!
11. Kuday saktasın (264)
(Tanrı saklasın)
T: Allah korusun!
Allah saklasın!
Allah esirgesin!
12. Kuday baktıñdı açsın! (270)
(Tanrı bahtını açsın!)
T: Allah bahtını (talihini) açık etsin!
13. Kuday calgasın! (297)
(Tanrı yardım etsin!)
T: Allah yardımcın olsun!
14. Talayga coluñ keñ bolsun! (296)
(Allah'a emanet ol, yolun geniş olsun)
T: Allah'a emanet ol, yolun açık olsun!
- D. Kargıslar (Beddualar)**
1. Kargışñ kara başıña (258)
(Kargışın kendi başına olsun.)
T: Benim için istediğın bütün kötülükleri, Allah kendi başına versin.
2. Uşulardı kalp aytsam, (252)
Sinap kelgen sın ursun,
Körünö kelip sır ursun,
Burhun ursun, zu ursun!
(Bunları yalan söylersem,
Sinayıp duran kahretsin,
Ortaya çıkan sır kahretsin,
"Burkan" kahretsin, "Zu" kahretsin!)
T: Eđer yalan söylersem
Allah beni kahretsin!

E. İkilemeler**Eş veya yakın anlamlılar**

1. Ayla - arga (201)
(Güç - kuvvet)
2. At - cön (206, 209)
(Ad-san)
3. Konup - tünöp (202)
(Konup - göçerek)
veya
(Kona - göçe)
4. Elbin -selbin (202)
(Yırtık - pırtık)
veya
(Salkım - saçak)
veya
(Eski- püskü)
5. Asa - Musa (206)
(O-bu)
veya
(El-gün)
6. El-cer: (211, 225, 235, 288, 289)
(Vatan- millet)
7. Kanat - kuyruk (211)
(Kanat - kuyruk)
8. Oy - sanaa (211)
(Akıl- fikir)
9. Bak - taalay (214)
(Şans- talih)
10. Too- taş (225)
(Dağ-taş)
11. Aga- tuugan (226, 303)
(Hısım - akraba)
12. Kerney - surnay (226, 255, 274)
(Davul- zurna)
13. Ata - baba (233, 256, 270)
(Soy- sop)
14. Ayıl - apa (233)
(Cümbür- cemaat)
15. Cer-cerge (233)
(Yeri- yurdu)
veya
(Evi- yurdu)
16. Altın -kümüs (234, 252, 276, 287, 299)
(Altın - gümüş)
17. El -curt (236, 248)
(Yer - yurt)
18. Kep - keñeş (236)
(Konuşma - danışma)
veya
(Biliş- görüş)
19. Tamır - tuugan (236)
(Hısım - akraba)

20.	Cumuray – curt (Cümbür – cemaat)	(236)
21.	Dos – tamır (Eş – dost)	(238)
22.	Azık – tülük (Yiyecek – içecek)	(244)
23.	Ay – Çolpon (Ay- Yıldız)	(244)
24.	Töküü – çaçuu (Döküp – saçmak)	(252, 274)
25.	Ar – namıs (Ar- namus)	(255)
26.	Cergeceek (Yer-yurt)	(256, 299)
27.	Kuru – beker (İpsiz - sapsız)	(258)
30.	Alım – salım (Alış-veriş)	(272)
31.	Karı – kart (Yaşlı-ihtiyar)	(274)
32.	İyilüp – sinuu (Eğilip – bükülmek)	(274)
33.	Çatak – çabış (Kavga- niza)	(274)
34.	Köçüp – çıguu (Göçüp-gitmek)	(276)
35.	Aç- cılañaç (Aç- çıplak) veya (Aç- bilâç)	(281)
36.	Esen – soo (Sağ- salim)	(281)
37.	Katın – bala (Çoluk – çocuk)	(281)
38.	Kuda – söök (Hısım - akraba)	(286)
39.	Oy- pikir (Akıl – fikir)	(287)
40.	Ay – cıldız (Ay – yıldız)	(291)
41.	Şañ – külkü (Gülme- eğlenme)	(295)
42.	Şaan – şököt (Şan – şöhret)	(297)
43.	Ümüt – talap (Dilek – istek)	(298)
44.	Kaada – salt (Gelenek – görenek)	(299)
45.	Kız – kelin (Kız – gelin)	(300)
46.	Söök – tamır (Hısım – akraba)	(299)

47. El – curt (303, 305)
(Vatan - Millet)
48. Kuru – kürsü (305)
(Kuru- sıkı)
49. Azem – zıynat (305)
(Süs- püs)
50. Asa- tayak (207)
(Estek - destek)

Zıt veya uzak anlamlılar:

1. Aga – ini (201, 211)
(Büyük – küçük)
2. Utur -tetir (206)
(İleri – geri)
veya
(Yalan – yanlış)
3. Ata- ene (207, 211, 212, 213, 227, 228, 233, 234, 257, 288, 298, 306)
(Ana-baba)
4. barı- cogu (207)
(Varı – yoğu)
5. Sakal – murut (221)
(Sakal – bıyık)
6. Cer – su (225)
(Yer –su)
7. Karı – caş (225, 226, 233, 243, 265)
(Yaşlı – genç)
8. Ayal – erkek (226)
(Kadın- erkek)
9. Kün – tün (227, 295, 304)
(Gece-gündüz)
10. Karşı – terşi (228, 245)
(Orası- burası)
11. Uçu- kıyır (228)
(Ucu- bucağı)
veya
(Başı – sonu)
12. Arı – beri (229, 297)
(Öte- beri)
veya
(Ora –beri)
veya
(İleri – geri)
13. Cay – kıs (230)
(Yaz- kış)
14. Uluu- kiçüü (233, 258, 301)
(Büyük- küçük)
15. Ayak – baş (236, 283)
(Zengin- fakir)
veya
(büyük – küçük)
16. Ak- kara (245)
(Ak- kara)

17.	Uul – kız (Kız - oğlan)	(253)
18.	Mal – can (Mal – can)	(255, 256, 301, 303)
19.	Öyüz – büyü (Ora-bura) veya (Öte-beri)	(259, 267)
20.	Arkı-beri (Öteki – beriki)	(275)
21.	Keñ – tar (Geniş – dar)	(278)
22.	Kayın ene – kayın ata (Kaynarfa – kayınbaba)	(301)

Görüldüğü gibi 372 "deyim" in ve 72 "ikilime" nin hepsinin; 26 "atasözü" nün 14 "alkış" ın ve 2 "kargış" ın ekseriyetinin Türkiye Türkçesinde karşılıkları vardır. Ayrıca incelemenin başında sözünü ettiğimiz ve bu tür çalışmalarımızda da işaret ettiğimiz üzere deyimlerin ve ilk kez üzerinde durduğumuz ikilemelerin çokluğu, dikkat çekicidir. Bunu Kırgızların uzun yıllar Türkiye Türkleri ile hemen hiç ilişkileri olmamasına; 1990'a kadar süren Rus hakimiyet ve baskısına rağmen dillerini, değer yargılarını özenle korumalarına bağlıyor; ortak bir kültürün mirası olarak değerlendireceğimi bu çalışmamızın Türk Dünyası dil, edebiyat ve folkloru ile uğraşacak arkadaşlarımıza kaynak olacağına inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- Boratav, P. Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi (5.baskı), İstanbul, 1988.
- Dorson, R.M., *Günümüz Folklor Kuramları*, Çev. Nermin Ulutas, Ege Üni. Edebiyat Fakültesi. Yayınları No: 33, İzmir, 1984.
- Dilçar, Agop, *Dil, Diller ve Dilcilik*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1968.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim 3*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.
- Köse, Nerin, I, "Kızcibek ve Kızcibek Destanındaki Atasözleri" *Araştırmalar II*, Milli Folklor Yayınları, 10 Halk Edebiyatı Dizisi: 6, Ankara, 1997.
- Köse, Nerin II, "Kurbanbek Destanı'ndaki Müstakil Türler" *Araştırmalar III*, Milli Folklor Yayınları, 11, Halk Edebiyatı Dizisi: 7, Ankara, 1998.
- Köse, Nerin III, "Er Ziyvar Destanı'ndaki Müstakil Türler" *Araştırmalar IV*, Milli Folklor Yayınları, 12, Halk Edebiyatı Dizisi: 8, Ankara, 1999.
- "Seyitbek" Coodarbeşim – Seyitbek Frunze, Kırgız SSR İlimder Akademiyası Til Cana Adabiyat İnstitutu, 1971.
- Hatipoğlu, Vecihe, *Türk Dilinde İkilemeler*, (genişletilmiş ikinci baskı), Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları Dil Kanunları Dizini: 18, Türk Dil Kurumu Yayınları: 328, Ankara, 1981.
- Akalın, L.Sami, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 130, Halk Edebiyatı Dizisi: 36, Ankara, 1990.